

DEVELOPMENT OF MEAT-PROCESSING FACTORIES
FROM THE POSITION OF ENSURING FOOD SECURITY
OF UKRAINE

G. Kundieieva, O. Topchiy

National University of Food Technologies

Key words:

*Food security
Food safety
Meat-processing factories
Human life expectancy
Failures of the meat-
Products market*

Article history:

Received 12.07.2019
Received in revised form
26.07.2019
Accepted 15.08.2019

Corresponding author:

G. Kundieieva
E-mail:
npnuht@ukr.net

ABSTRACT

This paper analyzes the state of providing the population with meat products from the perspective of food security and food safety. It has been noted that the model of responsible safe food-consumption is not only the consumption of high quality, environmentally friendly food, but also an appropriate level of nutrition in terms of balanced consumption of proteins, fats, carbohydrates, calories, vitamins and minerals of all members of the household at any time. The safety of nutrition is determined as an available and stable level of human nutrition, which corresponds to the scientifically justified ratio of consumption of macronutrients (proteins, fats and carbohydrates), micronutrients (vitamins and minerals) and the balance of caloric content of the daily diet of plant and animal origin food. The existence of the dependence of human health (the main objective of food security) on the volume of actual consumption of basic food groups, the existence of a direct dependence of the life expectancy of a person (both sexes) on consumption of meat and meat products has been established.

The development of the domestic market of meat and meat products in the context of supply has been analyzed and the main reasons have been determined. Attention is paid to the factors of demand, especially the differentiation of the income level of the population by social strata. It has been established that the most significant differentiation of food costs is observed in such groups: meat and meat products, fruit, berries, nuts, and grapes. It is indicated that meat products are key point in the diet of Ukrainian population, both in quantitative and value terms, the demand for this group is unsaturated.

Practical recommendations on the activities of domestic meat-processing factories in the context of food security and food safety have been suggested. The failures of the market mechanism require the formation of a balanced state agrarian policy, the main goal of which is to stimulate domestic producers to produce high quality and safe competitive products.

DOI: 10.24263/2225-2924-2019-4-9

РОЗВИТОК М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ З ПОЗИЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Г. О. Кундєєва, О. А. Топчій

Національний університет харчових технологій

У статті проаналізовано стан забезпечення населення країни м'ясопродуктами з позиції продовольчої безпеки та безпеки харчування. Наголошено, що модель відповідального безпекового споживання харчових продуктів — це не тільки споживання якісних, екологічно чистих харчових продуктів, а й належний рівень харчування з точки зору збалансованого споживання білків, жирів, вуглеводів, калорій, вітамінів і мінералів для всіх членів домогосподарства у будь-який час. Визначено безпеку харчування як наявний і стабільний рівень харчування людини, що відповідає науково обґрунтованому співвідношенню споживання макронутрієнтів (білків, жирів і вуглеводів), мікронутрієнтів (вітамінів і мінералів) та збалансованості калорійності добового харчового раціону за рослинним і тваринним походженням. Встановлено існування залежності здоров'я людини (головної мети продовольчої безпеки) від обсягів фактичного споживання основних продовольчих груп, існування прямої залежності тривалості життя людини (обидві статі) від споживання м'яса та м'ясопродуктів.

Проаналізовано розвиток вітчизняного ринку м'яса і м'ясопродуктів з огляду на пропозиції та визначено основні причини. Приділено увагу факторам попиту, особливо диференціації рівня доходів населення за соціальними stratami. Встановлено, що найбільш значна диференціація витрат на харчування спостерігається у групах м'ясо і м'ясопродукти та фрукти, ягоди, горіхи та виноград. Зазначено, що м'ясна продукція посідає ключове місце в раціоні українського населення як у кількісному, так і вартісному вимірі й попит на цю групу є ненасиченим.

Запропоновано практичні рекомендації щодо напрямів діяльності вітчизняних м'ясопереробних підприємств у контексті забезпечення продовольчої безпеки та безпеки харчування. Провали ринкового механізму потребують формування зваженої державної аграрної політики, головною метою якої — стимулювання вітчизняних виробників до випуску якісної та безпечної конкурентоспроможної продукції.

Ключові слова: *продовольча безпека, безпека харчування, м'ясопереробні підприємства, тривалість життя людини, провали ринку м'ясопродуктів.*

Постановка проблеми. Питання продовольчої безпеки відноситься до найбільш актуальних проблем сучасності, але, незважаючи на певні досягнення у цій сфері, у світі від недоїдання страждає майже кожна дев'ята людина. Серед «Цілей сталого розвитку», що були ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 році, на другому місці ліквідація голоду, забезпечення про-

довольчої безпеки та поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства. Важливість вирішення цього питання пов'язана з тим, що здоров'я й тривалість життя людини майже на 60% залежить від характеру харчування. Водночас рівень і якість продовольства, що споживається населенням, значною мірою характеризують ступінь соціально-економічного розвитку держав. Вітчизняний аграрний сектор є найважливішим структуроутворюючим фактором у системі забезпечення продовольчої безпеки країни. Продовольча безпека в усіх її проявах відбиває здатність цього сектору забезпечити збалансованість і стійкість економічного розвитку країни. Тільки за умови стабільності на внутрішньому продовольчому ринку держава здатна проводити самостійну внутрішню і зовнішню політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретико-методичних і практичних засад продовольчої безпеки та шляхів її забезпечення зробили Л. М. Бойко, О. Г. Білорус, В. І. Власов, О. І. Гойчук, І. І. Лукінов, Т. Л. Мостенська, Р. П. Мудрак, І. В. Федулова та ін. Обґрунтуванню науково-методичних основ регулювання агропромислового комплексу країни присвячені праці Б. М. Андрушківа, П. П. Борщевського, В. П. Галушко, Л. В. Дейнеко, Д. Ф. Крисанова, П. М. Купчака, М. К. Пархомця, Н. П. Чорної та ін. Дослідженню сучасного стану м'ясопереробної галузі присвячені праці О. І. Драган, В. І. Ємцева, П. О. Заремби, І. О. Седікової, В. О. Янкового та ін. Вирішення питання продовольчої безпеки більшість дослідників розглядають з позиції виробництва: розробка і впровадження інтенсивних технологій, які забезпечують вищий темп приросту виробництва [1—3] та екологобезпечної органічної продукції на основі раціонального використання природних ресурсів [4]. Проте вирішення питань продовольчого забезпечення населення країни потребує застосування не тільки виробничого підходу, а й споживчого. Можливість вирішення питань продовольчої безпеки шляхом ефективного використання харчових продуктів (споживання) потребує більш глибокого дослідження.

Мета статті: застосування комплексного підходу, що поєднує виробничий підхід, в рамках якого країна повинна сама забезпечувати себе продовольством, збільшуючи частку власного виробництва внаслідок підвищення ефективності аграрного сектора, та споживчий підхід, що ґрунтується на гарантованому задоволенні потреб в їжі всіх соціальних груп населення за рахунок як вітчизняних, так і імпортних харчових продуктів відповідно до безпекової моделі споживання харчових продуктів.

Викладення основних результатів дослідження. Модель відповідального безпекового споживання харчових продуктів — це не тільки споживання якісних, екологічно чистих харчових продуктів. Експертами ВООЗ визначено безпеку харчування як належний рівень харчування з точки зору збалансованого споживання білків, жирів, вуглеводів, калорій, вітамінів і мінералів для всіх членів домогосподарства у будь-який час [5]. Розширення сутності безпеки харчування такими ознаками, як наявність і стабільність, що притаманні безпеці, дає змогу визначити безпеку харчування як наявний і стабільний рівень харчування людини, що відповідає науково обґрунтованому співвідно-

шенню споживання макронутрієнтів (білків, жирів і вуглеводів), мікронутрієнтів (вітамінів і мінералів) та збалансованості калорійності добового харчового раціону за рослинним і тваринним походженням.

ВООЗ рекомендує таке загальне співвідношення білків, жирів і вуглеводів: 18:16:66 [5]. В українських нормативних документах це співвідношення визначено як 13:13:75 або 1:1,2:4,6 [6]. Крім того, рекомендовано добове споживання білків 85—100 гр, жирів — 100—150 гр, вуглеводів — 400—500 гр. З метою визначення залежності здоров'я людини від обсягів фактичного споживання основних продовольчих груп досліджено залежність між тривалістю життя (обидві статі) та кількістю фактичного споживання продовольства. Здійснений кореляційний аналіз, результати якого наведені у табл. 1, вказує на існування прямої та оберненої залежності тривалості життя людини (обидві статі) від споживання основних продовольчих груп, а також часового тренду.

Таблиця 1. Показник зв'язку тривалості життя (обидві статі) від споживання основних продовольчих груп, розраховано авторами

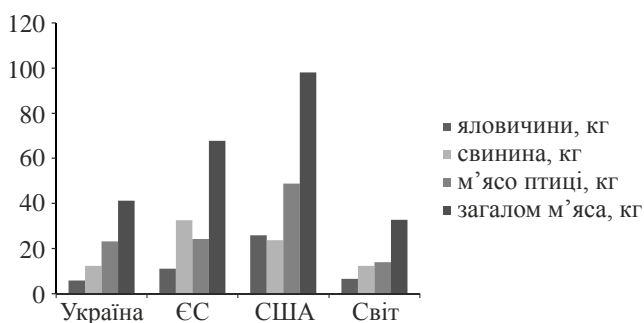
Продовольчі групи	Значення коефіцієнта кореляції
Хліб і хлібопродукти	-0,9158
М'ясо і м'ясопродукти	0,92464
Молоко і молокопродукти	-0,6305
Риба та рибопродукти	-0,5104
Яйця, шт.	0,9558
Овочі та баштанні культури	0,96399
Плоди, ягоди і виноград	0,95665
Картопля	0,60402
Цукор	-0,7876
Рослинна олія	-0,51866

На основі отриманих результатів виконано регресійний аналіз впливу кількості споживання м'яса на тривалість життя людини (обидві статі). Дослідження моделі на адекватність здійснювалося за допомогою знаходження множинного коефіцієнта детермінації, який оцінює частку варіації результату за рахунок представлених у рівнянні факторів у загальні варіації результату. У цьому разі $R^2 = 0,85$, тобто існує функціональний зв'язок між тривалістю життя людини (обидві статі) та вибраним фактором (обсягом споживання м'яса та м'ясопродуктів). Отримане рівняння $Y = 57,85 + 0,245x_1$, де Y — тривалість життя людини (обидві статі); x_1 — кількість спожитого м'яса та м'ясопродуктів, високозначуще і цілком пояснює фактор, що досліджується. Цю модель можна використати для прогнозу тривалості життя людини. За умов споживання фізіологічної норми м'яса та м'ясопродуктів (83 кг) тривалість життя становитиме 78,22 року, а за умов мінімальної норми споживання, яка затверджена у споживчому кошику (52 кг), — 70,6 року.

Впродовж 1990-х років відбувся різкий спад споживання населенням країни м'яса та м'ясопродуктів, незважаючи на те, що для української культури харчування притаманний раціон, насичений м'ясними стравами. Зокрема, якщо у 1990 р. фактичне споживання м'яса та м'ясопродуктів становило 68 кг на особу на рік (81,9% від фізіологічної норми споживання), то вже у 2000 р.

споживання зменшилося майже вдвічі, склавши тільки 33 кг (39,8% від фізіологічної норми споживання). Це було обумовлено різким зниженням пропозиції м'ясних виробів, зростанням ціни і, як наслідок, економічною недоступністю цих продуктів для більшості населення країни. Наступні десятиліття відзначаються тенденцією до поступового щорічного зростання особистого споживання м'яса і м'ясопродуктів до 56 кг у 2013 р. (70% від фізіологічної норми споживання) та зниження споживання до 51,7 кг (64,6% від фізіологічної норми споживання) у 2017 році.

За досліджуваний період відбулися трансформації у структурі споживання м'яса та м'ясопродуктів. Якщо у раціоні українців впродовж 80-х років ХХ ст. переважали свинина, яловичина та телятина, то з 90-х років стало переважити м'ясо птиці. Пов'язано це з тим, що у двохтисячних роках у країні стрімко зросла пропозиція м'яса птиці, чому сприяв розвиток промислового виробництва за рахунок створення вертикально інтегрованих підприємств у галузі. Проте в Україні споживається м'яса птиці вдвічі менше ніж у США (рис. 1), а яловичини — менше за світовий рівень. Слід зазначити, що загалом споживання м'яса українцем перевищує світовий рівень на 25%, але складає 60% від європейського рівня і 42% від обсягу споживання американця.

Рис. 1. Структура споживання м'яса в Україні, ЄС, США і світі, 2017 р. (кг на одну особу), розраховано авторами на основі [7]

Аналіз структури витрат на споживання харчових продуктів (табл. 2) свідчить, що протягом 2010—2017 рр. максимальна частина (близько 25—21%) усіх витрат на харчування належить м'ясу і м'ясопродуктам.

Таблиця 2. Динаміка структури сукупних споживчих продовольчих витрат в Україні за 2010—2017 рр., розраховано авторами на основі [8]

Показники	М'ясо та м'ясопродукти	Молоко та молокопродукти	Яйця	Овочі	Кертопля	Фрукти	Цукор	Олія	Риба та рибні продукти	Хліб та хлібопродукти	Інші продукти харчування	Безалкогольні напої	Харчування поза домом	Усього сукупних витрат на харчування, %	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Роки	2010	21,8	10,7	2,3	14,1	5,3	6	8	3,1	5,7	12,8	2	5	3,2	100
	2011	22,5	11,1	2,1	13,2	5	6,3	7,7	3,3	5,5	13,1	2,1	5	3,1	100
	2012	24,9	11,4	2,4	11,1	2,7	6,7	7,2	3,5	6	13,1	2,1	5,4	3,5	100

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2013	23,2	11,2	2,5	12,5	3,8	6,5	7,1	3,3	6	12,9	2,2	5,3	3,5	100	
2014	21,6	11,1	2,6	13,4	4,2	6,3	7,6	3,1	5,8	13,4	2,2	5,3	3,4	100	
2015	20,6	10,3	3,5	12,8	3,4	6,1	7,7	3,9	5,2	15,2	2,6	5,9	2,8	100	
2016	21,4	10,8	3,3	8,8	3,3	6,3	8,2	4,4	5,2	15,5	2,9	6,1	3,3	100	
2017	23,4	13,5	2,6	8,9	3,5	6,4	7,5	3,2	5,3	14,5	2,4	5,4	3,4	100	

Наступну групу харчових продуктів, частка витрат на які перебуває в межах 10—20%, становлять молоко і молочні продукти (10—12%), овочі (11—15%), хліб і хлібопродукти (13%). Особливої уваги потребує питання диференціації рівня доходів населення за соціальними стратами як головного регулятора споживчого попиту.

Здійснений аналіз диференціації споживчих витрат домогосподарств України за квінтилями у 2010—2017 рр. вказує на існування диференціації витрат на харчування (табл. 3). Найбільш значна диференціація спостерігається у групах м'ясо і м'ясопродукти та фрукти, ягоди, горіхи та виноград.

Таблиця 3. Диференціація обсягів споживання основних продовольчих груп за квінтильними групами в Україні (2010—2017 рр.), розраховано авторами на основі [8]

Показник	Роки							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Індикатор диференціації вартості харчування в домогосподарствах між п'ятою та першою квінтильними групами	1,29	1,6	1,62	1,61	1,56	1,48	1,59	1,62
м'яса і м'ясопродуктів	1,92	1,87	1,78	1,83	1,81	1,71	1,68	1,89
молока і молочних продуктів	1,71	1,69	1,6	1,67	1,62	1,61	1,70	1,70
яєць	1,22	1,29	1,22	1,27	1,22	1,24	1,29	1,39
риби і рибопродуктів	1,77	1,69	1,62	1,61	1,75	1,68	1,67	1,65
цукру	1,36	1,35	1,31	1,25	1,38	1,36	1,41	1,66
олії та інших рослинних жирів	1,19	1,25	1,06	1,16	1,2	1,13	1,26	1,21
картоплі	1,06	1,13	0,95	1,06	1,16	1,12	1,17	1,17
овочів та баштанних	1,49	1,54	1,39	1,47	1,55	1,58	1,53	1,65
фруктів, ягід, горіхів, винограду	2,29	2,29	2,2	2,16	1,96	2,09	2,11	1,95
хліба і хлібних продуктів	1,05	1,05	1,03	1,06	1,17	1,14	1,21	1,28

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що м'ясна продукція посідає ключове місце в раціоні українського населення як у кількісному, так і вартісному вимірі й попит на цю групу є ненасиченим.

Аналіз пропозиції м'яса та м'ясопродуктів і, відповідно, стану й перспектив розвитку виробництва та функціонування м'ясопереробних виробників України свідчить, що ринок м'яса та м'ясних виробів майже на 85% сформований продукцією вітчизняних виробників (табл. 4).

ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

Таблиця 4. Динаміка обсягів виробництва основних видів м'яса, тис. т, розраховано авторами на основі [8]

Найменування продукції	Роки								2017 р.	2017 у
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	у % до 2010 р.	% до 2016
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене	87,2	64	61,8	62,8	55,9	50,7	45,5	56,9	65,3	125,1
М'ясо великої рогатої худоби заморожене	24,1	17,8	16,2	25,4	17,4	20,7	20,1	18,4	76,3	91,5
М'ясо свиней свіже чи охолоджене	164	202	191	222	257	258	238	226	137,8	95,0
М'ясо свиней заморожене	7,5	8,6	13,3	10,6	14,5	15,7	7,4	6,6	88,0	89,2
М'ясо свійської птиці свіже чи охолоджене	693	689	691	778	710	712	671	774	111,7	115,4
М'ясо свійської птиці заморожене	90,7	68,9	75,5	139	159	181	217	76,8	84,7	35,4
Вироби ковбасні	283	292	294	294	267	236	233	247	87,3	106,0
Продукти готові та консервовані	9,9	7,9	7,7	8,5	13,1	16,7	19	15	151,5	78,9

Протягом 2010—2017 рр. спостерігається суттєве зменшення виробництва м'яса великої рогатої худоби. В той же час спостерігалася тенденція позитивної динаміки з виробництва м'яса свиней та птиці. Найвищі темпи зростання спостерігалися у виробництві: м'яса свиней свіже та охолоджене, м'яса свійської птиці свіже та охолоджене, але зменшилося виробництво ковбасних виробів — темп зниження виробництва за 2010—2017 рр. склав 13%. Слід відзначити, що найвищий темп зростання виробництва за аналізований період зберігався у виробництві консервованої продукції та субпродуктів, де за аналізований час зростання склало понад 50%.

З метою визначення фінансово-економічного стану м'ясопереробної галузі проаналізовано чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності. Протягом аналізованого періоду фінансове сальдо підприємств м'ясопереробної промисловості тільки у 2010 і 2014 роках було від'ємним. У 2017 р. сальдо становило 6684,4 млн грн (табл. 5), цей показник для виробництва харчових продуктів становив 6794,4 млн грн.

Таблиця 5. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності за 2010—2017 рр., розраховано авторами на основі [8]

Показник	Роки							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Усього							
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів								
Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності	2238,8	2303,6	7183,9	6531,7	-16906,0	-16553,3	-7509,5	8896,3
% підприємств, які отримали прибуток	58,8	58,1	60,3	62,1	61,6	72,0	70,8	69,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Фінансовий результат підприємств, які отримали прибуток, млн грн	8062,2	9751,0	12546,2	11997,9	11377,4	17022,7	15540,4	23771,5
% підприємств, які отримали збитки	41,2	41,9	39,7	37,9	38,4	28,0	29,2	30,9
Фінансовий результат підприємств, які отримали збитки, млн грн	5823,4	7447,4	5362,3	5466,2	28283,4	33576,0	23049,9	14875,2
Виробництво харчових продуктів								
Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності	205,4	-97,9	3948,6	3412,2	-14567,6	-13314,7	-4372,3	6796,4
% підприємств, які отримали прибуток	59,6	59,3	61,3	63,0	62,7	72,6	71,1	69,7
Фінансовий результат підприємств, які отримали прибуток, млн грн	5124,6	6153,8	8610,1	7757,7	8487,1	13907,5	13352,2	20319,2
% підприємств, які отримали збитки	40,4	40,7	38,7	37,0	37,3	27,4	28,9	30,3
Фінансовий результат підприємств, які отримали збитки, млн грн	4919,2	6251,7	4661,5	4345,5	23054,7	27222,2	17724,5	13522,8
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів								
Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності	-262,5	609,8	1210,1	774,0	-471,8	799,7	1237,2	6684,4
% підприємств, які отримали прибуток	63,5	58,8	64,3	64,7	64,6	75,9	75,4	70,8
Фінансовий результат підприємств, які отримали прибуток, млн грн	476,0	1028,2	1557,3	1194,2	655,9	1548,5	1825,2	7363,6
% підприємств, які отримали збитки	36,5	41,2	35,7	35,3	35,4	24,1	24,6	29,2
Фінансовий результат підприємств, які отримали збитки, млн грн	738,5	418,4	347,2	420,2	1127,7	748,8	588,0	679,2

Серед усіх видів виробництв харчових продуктів найбільше додатне сальдо мало саме виробництво м'яса та м'ясних продуктів.

Головною проблемою для підприємств харчової промисловості є забезпеченість сировиною. Особливо актуальне це питання для м'ясопереробних і молокопереробних підприємств. Так, на думку Д. Ф. Крисанова, Л. О. Удової, О. М. Варченко, вищезазначені підприємства майже на 50% забезпечуються м'ясосировиною, вирощеною в господарствах населення [9]. Використання

несертифікованої сировини, яка не відповідає державним стандартам якості, не може гарантувати належний рівень якості кінцевої продукції. Зрозуміло, що підвищений попит на якісну сировину спричиняє значне зростання цін на неї, що збільшує собівартість виробленої продукції та знижує рентабельність виробництва. Значне зростання тарифів на тепло, паливо та електроенергію зумовило ще більше зниження рентабельності виробництва та його збитковість. Проте вітчизняна м'ясна галузь має значні резерви та великі перспективи розвитку, реалізація яких можлива лише за умови подолання негативних явищ в аграрному секторі.

Виходячи з того, що попит на продовольство є нееластичним за ціною, то збільшення доходів підприємств харчової промисловості можливе тільки за рахунок зростання ціни на вироблену продукцію. Подальше збільшення ціни на продовольство спричинить ще більше зниження купівельної спроможності пересічного українця і, відповідно, зменшення споживання «дорогих» груп продовольства (м'ясо та м'ясопродукти, риба та рибодукти, молоко та молокопродукти). Це призведе до порушення білково-ліпідно-вуглецевого балансу харчового раціону, що не може не позначитися на здоров'ї людини.

З метою покращення стану здоров'я людини, на думку Г. О. Сімахіної, необхідне створення індустрії здорового харчування — це створення нових технологій та нових харчових продуктів, що визначається необхідністю забезпечити населення країни здоровим, функціональним харчуванням як основним елементом підвищення якості життя людини, поліпшення стану її здоров'я [10]. Результати здійсненого аналізу безпеки харчування свідчать про те, що в Україні потреба в поживних речовинах і додаткових вітамінах є більш актуальною, ніж в інших країнах. Це обумовлено як несприятливими екологічними умовами, так і незбалансованою структурою харчування [11].

Утім функціональні харчові продукти не відносяться до товарів масового попиту, а «цільова аудиторія» для таких продуктів починає формуватися з людей, для яких притаманне відповідальне ставлення до власного здоров'я та людей зрілого віку. Перешкодою формування попиту на функціональні продукти є не тільки низка купівельна спроможність, а й відсутність або брак знань щодо корисності вказаних продуктів у значній частини населення. При недостатньому рівні обізнаності в галузі здорового харчування споживач не в змозі диференціювати збагачені і традиційні продукти [11].

Перспективним напрямом розвитку м'ясопереробної галузі є розвиток вертикально-інтегрованих структур, забезпечення повного замкнутого циклу виробництва: від вирощування та відгодівлі худоби, свиней, виготовлення комбікормів до виробництва та реалізації м'ясної продукції, тобто перехід до циркулярної моделі економіки. Застосування високотехнологічного обладнання, створення власного репродуктивного стада із залученням кращих племінних порід, подальший розвиток селекційної роботи, організація та впровадження замкнутого циклу виробництва дають можливість виробляти натуральні м'ясні продукти високої якості [12].

Інтеграційні процеси у сфері виробництва м'яса та м'ясної продукції мають як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, збільшення розмірів

підприємств і сфер підприємницької діяльності надає можливість збільшити інноваційні та інвестиційні ресурси, а з іншого — концентрація виробництва не сприяє зростанню підприємницької ініціативи та «чесної» конкуренції на ринку. На сьогодні на ринку м'яса є один потужний оператор «Миронівський хлібопродукт» — 46%, комплексу «Агромарс» належить 9%, частка «АПК-ІНВЕСТ» — 5% [13]. Ринок є монополізованим, хоча у статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» чітко визначено монопольне становище: частка підприємства на ринку продукції перевищує 35% [14]. Проте саме «Миронівський хлібопродукт» протягом останніх років є абсолютним лідером з отримання дотацій з державного бюджету [15]. Підсумовуючи, слід зазначити, що в Україні поки що не створено належної платформи для розвитку інтеграційних процесів і забезпечення інтересів усіх гравців ринку харчової продукції та споживачів, що стримує приплив як іноземних, так і вітчизняних інвестицій у галузь [16, с. 57].

Висновки

Проаналізувавши передумови вирішення питань забезпечення населення країни м'ясними продуктами, можна зробити висновок, що провали ринкового механізму, які вказують на неспроможність забезпечити натеper ефективну конкурентну рівновагу на агропродовольчому ринку, нормальну прибутковість виробнику, потребують формування зваженої державної аграрної політики. Державна політика повинна будуватися таким чином, щоб стимулювати вітчизняних виробників до випуску якісної та безпечної конкурентоспроможної продукції. Причому необхідне встановлення паритету цін між сільськогосподарськими виробниками, переробними підприємствами та торговельними організаціями.

Держава повинна здійснювати контроль за цінами на харчові продукти, особливо тваринницької групи, які стають товаром-розкішшю для більшості населення країни. Ціни на харчові продукти формують розмір вартості продовольчого кошика і, відповідно, прожиткового мінімуму (всі інші мінімальні доходи населення). З метою нівелювання провалів ринку продовольства держава повинна впровадити програму внутрішньої продовольчої підтримки населення країни.

Література

1. Саблук П. Т., Білоус О. Г., Власов В. І. Продовольча безпека України. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 3—7.
2. Гойчук О. І. Продовольча безпека: монографія. Житомир: Полісся, 2004. 348 с.
3. Федулова І. В., Мостенська Т. Г. Стратегічні пріоритети розвитку харчової промисловості України в контексті забезпечення продовольчої безпеки. Варшава: IAFENRI, 2011. № 6.1. С. 209—231.
4. Чорна Н. П. Стратегічні вектори інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка та держава*. 2015. № 7. С. 22—25.
5. Всесвітня організація охорони здоров'я. Глобальний веб-сайт www.who.int/ru
6. Харчування. Норма харчування. URL: <http://i-medic.com.ua/index.php?newsid=8278>

7. Офіційний сайт OECD/FAO (2017), OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/agr_outlook-2017-en
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Крисанов Д. Ф., Удова Л. О., Варченко О. М. Потенціал харчових галузей АПК України: структурні трансформації та результативність використання. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2013. № 1. С. 121—135.
10. Сімахіна Г., Науменко Н. Інновації у харчових технологіях. *Товари і ринки*. 2015. № 1. С.189—201.
11. Мостенська Т. Л., Кундєєва Г. О. Харчування як складова продовольчої безпеки. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2016. № 3. С. 72—86.
12. Бергер А. Д. Сучасні тенденції розвитку м'ясопереробної галузі України. *Інтелект XXI*. 2017. № 1. С. 41—51
13. Food industry in Ukraine. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/rules-food-industry-report-2017/>
14. Офіційний сайт Верховної Ради України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-2210-14>
15. Офіційний сайт URL: <https://economics.unian.ua/agro/10327587-agroholding-kosyukacogo-roku-otrimav-812-milyoniv-derzhdotaciy.html>
16. Варченко О. К вопросу соединения государственного и рыночного регулирования продовольственной безопасности. *Экономика Украины*. 2004. № 7. С. 53—59.